

EUGENIUSZ Z. ZDROJEWSKI

Koszalin

CZOŁOWA POZYCJA ZACHODNIOPOMORSKIEGO
W BAZIE NOCLEGOWEJ KRAJU

Słowa kluczowe: Pomorze Zachodnie, turystyka, baza noclegowa.

Keywords: Western Pomerania, tourism, tourist accommodation.

Wstęp

Pomorze Zachodnie należy do obszarów o najwyższych walorach z punktu widzenia turystyki i rekreacji. Dotyczy to w szczególności strefy przybrzeżnej i niektórych rejonów Pojezierza Pomorskiego. Podstawowe znaczenie ma położenie nadmorskie, w tym różne typy brzegów, plaże i korzystne warunki bioklimatyczne. Istotną rolę odgrywają też granice państwowe: z Niemcami, a przez Bałtyk z Danią i Szwecją.

Sprzyjające właściwości przyrodnicze, wieloletnia działalność antropogeniczna (zagospodarowanie turystyczne) oraz przyjazne kontakty z sąsiadami stały się istotnymi czynnikami rozwoju turystyki na tym obszarze. To sprawia, że pod względem liczby zarówno miejsc noclegowych, jak i uczestników różnych form ruchu turystycznego województwo zachodniopomorskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju. Zjawiska i procesy z tym związane należą współcześnie do ważniejszych elementów rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Turystyka stała się jedną z podstawowych funkcji tego obszaru. Znajduje to odzwierciedlenie zarówno w działalności bieżącej, jak i w prognozach strategicznych władz wojewódzkich i samorządu terytorialnego.

Opracowaniem objęto zmiany w turystycznej bazie noclegowej województwa zachodniopomorskiego, które powstało w wyniku reformy administracyjnej wprowadzonej z dniem 1 stycznia 1999 r. Cezury czasowe stanowią więc lata 1999 i 2011 – jest to okres dostatecznie długi, pozwalający na uchwycenie określonych zmian i tendencji w tym zakresie.

Analiza zmian liczebnych i strukturalnych w poziomie bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania wskazuje na ich skorelowanie z życiem gospodarczym i przemianami społeczno-politycznymi. Ten fakt sprawia, iż nie można mówić jedynie o nieprzerwanym procesie rozwoju, przynajmniej w aspektach ilościowych. Daje się bowiem zauważyć okresy załamania, a nawet przejściowego regresu.

Podstawę opracowania stanowią konkretne dane statystyczne. Zaczerpnięto je przede wszystkim z różnego rodzaju roczników statystycznych wydawanych przez Główny Urząd Statystyczny i z publikacji źródłowych Urzędu Statystycznego w Szczecinie. Zgromadzone dane pozwoliły na zastosowanie metody porównawczej i statystyczno-opisowej. Na tej podstawie udało się ukazać rolę oraz miejsce regionu w skali kraju. Podstawowe rodzaje materiałów źródłowych podano pod tabelami oraz łącznie z literaturą w końcowej części artykułu.

Ze względu na zasadniczo źródłowy charakter opracowania wykorzystano stosunkowo nieliczne, najbardziej przydatne pozycje literatury przedmiotu. Są one cytowane w odpowiednich fragmentach artykułu, a ponadto ujęto je również w bibliografii.

W dalszej części artykułu przedstawiono ogólną charakterystykę walorów turystycznych województwa, obiekty i miejsca noclegowe ogółem, w tym całoroczne. Z uwagi na rangę i rolę w obsłudze turystów wydzielono hotele, motele i pensjonaty, a dodatkowo, chcąc ukazać jakość i klasę najcenniejszych obiektów, zaprezentowano zbiór hoteli według kategorii.

Ogólna charakterystyka walorów turystycznych

Województwo zachodniopomorskie w obecnym kształcie powstało na mocy *Ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu podziału terytorialnego państwa na gminy, powiaty i województwa*. Ten nowy region powstał z połączenia dawnych województw: szczecińskiego (w 43,6%) i koszalińskiego (37,0%) oraz jedenastu gmin byłego województwa gorzowskiego (11,0%), pięciu gmin województwa pilskiego (6,1%) i trzech gmin województwa słupskiego, które stano-

wią 2,3% ogólnej powierzchni regionu. Łącznie województwo to zajmuje obszar wynoszący 22 902 km² (ostatnio 22 892 km²), co stanowi 7,3% powierzchni kraju¹. W skład województwa wchodzi 21 powiatów (w tym 3 miasta na prawach powiatów), 63 miasta, 114 gmin i 3086 miejscowości wiejskich². W końcu 2010 r. mieszkało tu 1 693,1 tys. ludności, tj. 4,4% ogółu mieszkańców kraju³.

Województwo zachodniopomorskie położone jest w północno-zachodniej części kraju, nad Morzem Bałtyckim. Z łącznej długości granic (982,9 km) na granice lądowe przypada 794,1 km (80,8%), na morskie – 188,9 km (19,2%) i tyle samo wynosi granica państwowa z Niemcami (188,9 km, tj. 19,2%). Ponadto graniczy ono z województwami: lubuskim – 216 km (22,1%), wielkopolskim – 197,4 km (20,1%) i pomorskim – 190,96 km (19,4%)⁴. Zachodniopomorskie położenie jest w większości na obszarze pobraży i pojezierzy południowo-bałtyckich. Jednakże nawet na tej stosunkowo niewielkiej przestrzeni istnieje spore zróżnicowanie walorów turystycznych. Dla delimitacji obszarów i rozwoju gospodarki turystycznej podstawowego znaczenia nabierają właściwości środowiska geograficznego. Walory turystyczne są rozmieszczone nierównomiernie, z reguły nie można wśród nich wprowadzać znaczniejszych zmian. O lokalizacji większości walorów środowiska przyrodniczego (góry, pojezierza, typy wybrzeża, naturalne kompleksy leśne itp.) zdecydowała natura. Jednakże chcąc rozwijać na tych obszarach gospodarkę turystyczną, trzeba je w odpowiedni sposób do tej funkcji przystosować.

Funkcje turystyczne mogą być zatem również kreowane przez nagromadzenie w przestrzeni zasobów kulturowych, związanych z różnymi przejawami działalności człowieka. Zasoby te mogą mieć charakter historyczny (np. zabytki archeologii, architektury, techniki) lub współczesny (np. nowoczesne budowle, parki rozrywki, wydarzenia kulturalne, sportowe itp.). Po spełnieniu określonych warunków stają się one atrakcjami turystycznymi, przyciągającymi rzesze turystów.

W literaturze przedmiotu spotkać można różne klasyfikacje walorów turystycznych. Przykładowo Zygmunt Kruczek i Stefan Sacha wyróżniają i szero-

¹ J. Bochiński, J. Zawadzki, *Polska. Nowy podział terytorialny*, Warszawa 1999, s. 173–174; *Województwo zachodniopomorskie w liczbach*, Szczecin 1998, s. 25–27.

² „Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej” 2011, s. 70–71.

³ „Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego” 2011, s. 31.

⁴ *Ibidem*, s. 58.

ko charakteryzują walory wypoczynkowe, specjalistyczne i krajoznawcze⁵. Teofil Lijewski z zespołem dzieli walory na wypoczynkowe, krajoznawcze, antropogeniczne, specjalistyczne oraz szczególne formy wyróżniania i ochrony walorów⁶. Z kolei Wiesław Kaprowski uważa, iż *Walory turystyczne – to dobra turystyczne, elementy środowiska przyrodniczego oraz przejawy działalności człowieka będące przedmiotem zainteresowania turystów. Walory turystyczne obejmują walory przyrodnicze i kulturowe, wypoczynkowe i specjalistyczne*⁷. Na kolejnych stronach (71–105) autor szczegółowo je charakteryzuje. Nie sposób te opisy tutaj przytaczać.

Przestrzenne zróżnicowanie walorów turystycznych stanowi podstawę delimitacji określonych obszarów, na których rozwija się gospodarka turystyczna. Pierwsze podziały Polski na regiony turystyczne powstały już w okresie międzywojennym, ale na szczególną uwagę zasługują regionalizacje dokonywane w latach sześćdziesiątych minionego wieku i niektóre późniejsze. Nawiązują do nich m.in. wspomniani powyżej: Z. Kruczek, S. Sacha, T. Lijewski z zespołem i W. Kaprowski⁸.

Z okresu międzywojennego na uwagę zasługuje podział dokonany przez Stanisława Leszczyckiego (1938), który wydzielił 13 regionów turystyczno-uzdrowiskowych, w tym nadmorski.

Po drugiej wojnie światowej regionalizacją turystyczną Polski zajmowało się wielu autorów, ale dopiero w latach sześćdziesiątych Maria Irena Mileska (1963), dokonując oceny atrakcyjności turystyczno-wypoczynkowej poszczególnych typów krajobrazu, wyznaczyła 21 regionów ukształtowanych i 12 potencjalnych. Adam Bajcar (1969), uwzględniając naturalne i kulturowe walory, wydzielił dziewięć regionów, w tym bałtycki i pomorski, oraz 33 podregiony. W 1971 r. Zakład Zagospodarowania Turystycznego GKKFiT we Wrocławiu wykonał *Plan kierunkowy zagospodarowania turystycznego Polski*, w którym wyznaczono aż 231 obszarów wypoczynkowych, traktując je jako podstawowe jednostki przestrzenne w zakresie ochrony terenów na potrzeby turystyki wypoczynkowej.

⁵ Z. Kruczek, S. Sacha, *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Kraków 1999, s. 19–63.

⁶ T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, Warszawa 2002, s. 34–185.

⁷ W. Kaprowski, *Geografia turystyczna*, Warszawa 2004, 1.71.

⁸ Z. Kruczek, S. Sacha, *Geografia atrakcji...*, s. 64 i n.; T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki...*, s. 34–35, 272 i n.; W. Kaprowski, *Geografia...*, s. 139 i n.

Przerywając w tym miejscu przegląd dalszych podziałów Polski na regiony turystyczne, warto odesłać do wspomnianej już pracy Zygmunta Kruczka i Stefana Sachy, którzy w tabeli XIV dokonali paralelizacji wszystkich powojennych regionalizacji turystycznych Polski, zaproponowanych w okresie od 1961 do 1998 r.⁹ Sami autorzy zaproponowali podział kraju na 13 regionów (w tym bałtycki i pomorski) oraz 46 podregionów, a wśród nich m.in. szczeciński, koszaliński, myśliborski i drawski.

Swoje nowsze podziały zaproponowali też Teofil Lijewski z zespołem¹⁰ i Wiesław Kaprowski¹¹. Ci pierwsi wydzielili siedem dużych regionów turystycznych, w tym nadmorski (wybrzeże) i trzy pojezierza (m.in. Pojezierze Pomorskie), a w ich obrębie 44 mniejsze regiony. Kaprowski wydzielił 11 regionów (w tym bałtycki i pomorski) oraz 51 podregionów – wśród nich m.in. szczeciński, środowego wybrzeża oraz myśliborski, drawski i wałecki.

Rodzi się uzasadnione pytanie: czym są podyktowane niekiedy zbyt duże różnice w delimitacji odpowiednich obszarów turystycznych? Odpowiedzi dostarczają sami autorzy proponowanych przez siebie podziałów. Oczywiście różnice wynikają z przyjętych kryteriów, podejścia badawczego i metod wydzielania określonych obszarów o charakterze turystycznym.

Teofil Lijewski, Bogdan Mikułowski i Jerzy Wyrzykowski piszą m.in.: *Klasyfikacja ta uwzględnia przede wszystkim zagospodarowanie turystyczne i rzeczywisty rozkład ruchu turystycznego, w mniejszym stopniu potencjalne warunki środowiskowe. Dlatego za rejony turystyczne nie uznano pewnych części pojezierzy, mimo ich walorów przyrodniczych, a uznano mniej atrakcyjne okolice wielkich miast i aglomeracji miejskich z uwagi na turystykę świąteczną*¹².

Wiesław Kaprowski stwierdza: *Zagospodarowanie turystyczne nie stanowi waloru turystycznego; jest to infrastruktura konieczna do uprawiania turystyki, jej podstawowe elementy to bazy noclegowa, żywieniowa, transportowa oraz baza towarzysząca*¹³.

Nawiązując do przedstawionych kryteriów waloryzacji i regionalizacji turystycznej, niżej – w ograniczonych ramach artykułu – zaprezentowano jedynie skrótoowo ważniejsze elementy walorów przyrodniczych, kulturowych i specjali-

⁹ Z. Kruczek, S. Sacha, *Geografia atrakcji...*, s. 66–67 i n.

¹⁰ T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki...*, s. 272.

¹¹ W. Kaprowski, *Geografia...*, s. 127.

¹² T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki...*, s. 272.

¹³ W. Kaprowski, *Geografia...*, s. 72.

stycznych. Warto tu dodać, iż niektórzy autorzy dość precyzyjnie określają, jakie elementy składowe tworzą poszczególne kategorie walorów. Czyni to m.in. Karprowski, który np. do walorów przyrodniczych zalicza ukształtowanie powierzchni (m.in. wydmy i piaszczyste plaże), elementy klimatu, wody powierzchniowe i morza, elementy przyrody żywej na powierzchni terenu¹⁴. Walory kulturowe dzieli na osiem różnych grup itd.

Ukształtowanie powierzchni województwa zachodniopomorskiego charakteryzuje trójstrefowość. Północno-zachodnia część regionu leży na Pobrzeżu Szczecińskim, rozszerzającym się znacznie w rejonie ujścia Odry. Należą tu również morenowe wyspy Wolin i Uznam. Obszary północno-wschodnie obejmuje Pobrzeże Koszalińskie. Pobrzeża to tereny nizinne. Wąski pas wybrzeża cechują dwa typy ukształtowania: niski, często zalewany, z piaszczystymi plażami, wydmy i przybrzeżnymi jeziorami, oraz wysoki (klifowy) z urwiskami.

Na całym wybrzeżu bałtyckim znajdują się liczne miejscowości mające zagospodarowane kąpieliska i piaszczyste plaże: Świnoujście, Międzyzdroje, Dziwnów, Kamień Pomorski, Pobierowo, Mrzeżyno, Dźwirzyno, Kołobrzeg, Ustronie Morskie, Mielno, Łazy, Darłowo, Jarosławiec. Prócz szerokich piaszczystych plaż, osłoniętych zalesionymi wydmy, spotyka się wysokie wybrzeża klifowe z podcinanymi przez fale morskie (abrazja) urwiskami: Międzyzdroje, Niechorze, Trzęsacz (z ruinami kościoła gotyckiego nad skarpa), Ustronie Morskie, okolice Jarosławca.

Obszar wybrzeża urozmaicony jest jeziorami przybrzeżnymi (Wicko, Jamno, Bukowo) oraz szlakami kajakowymi na rzekach (Parsęta, Wieprza). Na wyspie Wolin znajduje się Woliński Park Narodowy, cenny ze względów przyrodniczych i krajobrazowych: wybrzeże klifowe, jeziora polodowcowe, lasy, ostoja ptaków wodnych i drapieżnych (m.in. orla bielika). Żyje tam również stado żubrów. Na Zalewie Szczecińskim rozwija się turystyka żeglarska. W wodach zalewu sterczą głazy narzutowe – Królewski Głaz i Wydrzy Głaz.

Pod względem geomorfologicznym wyróżnia się środkowy pas regionu, mający przebieg ukośny z południowego zachodu na północny wschód. Charakteryzuje się on polodowcowym krajobrazem, ze wzgórzami i wałami morenowymi (osiągającymi na wschodzie ponad 200 m n.p.m.) oraz licznymi jeziorami pochodzenia lodowcowego (rynnowe, moreny dennej, tzw. oczka) i kompleksami leśnymi. Południową część województwa (podobnie jak i środkową) zajmuje Pojezierze Zachodniopomorskie. Na krajobraz składają się równiny (Drawska

¹⁴ Ibidem, s. 71–105.

i część Gorzowskiej), porośnięte lasami, wśród których występują liczne jeziora. Ten fragment regionu urozmaicają ponadto wzgórza morenowe, zwłaszcza w obrębie Pojezierza Wałeckiego i Pojezierza Szczecineckiego.

W południowej części województwa ośrodki turystyczne skupiają się nad licznymi jeziorami, otoczone dużymi kompleksami leśnymi, w których żyje m.in. stado żubrów. Szczególnie wyróżnia się Pojezierze Drawskie, z pagórkowatą rzeźbą terenu, gdzie wysokości względne przekraczają 100 m. Na jeziorach o urozmaiconej linii brzegowej (Drawsko, Lubie, Wielimie) i rzekach, zwłaszcza na Drawie, rozwija się turystyka wodna. Głównymi ośrodkami są tu Czaplunek i Szczecinek oraz Biały Bór – ze stadnią koni i ośrodkiem sportu jeździeckiego. Atrakcjami krajoznawczymi w tym rejonie są także betonowe fortyfikacje tzw. Wału Pomorskiego z czasów drugiej wojny światowej (m.in. okolice Wałcza, Szczecinka). Zainteresowanie wzbudza też Borne Sulinowo, gdzie przez wiele powojennych lat stacjonował garnizon wojsk radzieckich. W okolicach Drawska Pomorskiego, wśród lasów, usytuowany jest jeden z największych poligonów wojskowych w środkowej Europie. W Żydowie koło Polanowa od lat funkcjonuje elektrownia szczytowo-pompowa.

Na terenie województwa panuje klimat umiarkowany, zbliżony charakterem do morskiego, zwłaszcza w północnej części regionu. Dzięki temu istnieją małe amplitudy średnich temperatur rocznych, które wahają się od 7,5°C w Szczecinku do 8,7°C w Świnoujściu i Szczecinie-Dąbiu. Zimy i lata są stosunkowo łagodne i krótkie, natomiast dłużej niż w innych częściach kraju trwają tu przejściowe pory roku. Ze względu na bliskość i zasobność zbiorników wodnych panuje duża wilgotność powietrza. Dane meteorologiczne w 2010 r. dla Koszalina (w nawiasach: dla Szczecina) wynosiły: średnia temperatura powietrza 7,2°C (8,0°C), roczna suma opadów 802 mm (716 mm), usłonecznienie 1816 h (1550 h), średnie zachmurzenie w oktanach 6,1 (5,5), średnia prędkość wiatru 3,3 m/s (3,8 m/s).

Charakterystyczną cechą województwa zachodniopomorskiego jest obfitość wód powierzchniowych – jezior, rzek i rozległych wód przymorskich Zalewu Szczecińskiego. Oprócz Odry, uchodzącej do Zalewu Szczecińskiego, inne ważniejsze rzeki to: Ina, Płonia, Myśla, Drawa (dopływ Noteci) oraz wpadające bezpośrednio do Bałtyku: Rega, Parsęta, Wieprza. Na terenie województwa jest łącznie ponad półtora tysiąca jezior o powierzchni większej niż 1 ha. Należą one do dwóch głównych typów: polodowcowych (Miedwie, Drawsko – głębokość 80 m, Wielimie i in.) oraz przybrzeżnych, z reguły płytkich, stanowiących dawne

zatoki morskie, odcięte przez mierzeje (Jamno, Bukowo, Wicko). Największy zbiornik wodny, jezioro Dąbie (56 km²), jest rozlewiskiem rzecznym.

Dzięki występowaniu wód mineralnych (chlorkowo-sodowych, bromkowych, jodkowych), borowin i właściwościom leczniczym klimatu status uzdrowiska posiadają: Świnoujście, Międzyzdroje, Kamień Pomorski, Kołobrzeg, Połczyn-Zdrój, Dąbki. W wielu rejonach (np. Dziwnówek) istnieją termy. Wody geotermalne eksploatowane są w rejonie Pyrzyc. Borowiny stanowią z reguły torfy typu niskiego, rzadziej złoża typu przejściowego (np. uzdrowisko Świnoujście).

Województwo zachodniopomorskie należy do najbardziej zalesionych w kraju. Lesistość w tym regionie wynosi 35,2%, podczas gdy średnio w Polsce 29,2%¹⁵. Największymi kompleksami leśnymi są puszcze: Drawska, Goleniowska, Wkrzańska oraz lasy położone na południe od Koszalina. Dominuje drzewostan iglasty.

W Zachodniopomorskiem znajdują się dwa parki narodowe: Woliński (o powierzchni 10 937,4 ha) i część Drawieńskiego (11 056 ha) oraz sześć parków krajobrazowych. Są to (od największego do najmniejszego): Drawski, Cedyński, Barlinecko-Gorzowski, Iński, Szczeciński i Dolnej Odry.

Na szczególną uwagę zasługują niektóre parki dendrologiczne (Gliniec, Przelewice) i rezerваты – np. roślinności stepowej i śródziemnomorskiej w rejonie dawnej osady rybackiej Bielinek (nadleśnictwo Piasek). Unikatowym obiektem dendrologicznym jest jedyny w Polsce okaz sekwoi (zwanej też drzewem mamutowym), rosnący w miejscowości Glinna, powiat gryfiński.

Szeroki pas wybrzeża morskiego, obfitość jezior, ciekawy układ sieci rzecznej – dają możliwość uprawiania sportów wodnych, zwłaszcza na Zalewie Szczecińskim, jeziorze Dąbie, rzece Drawie od Czaplinka do Noteci i innych (np. Jezioro Drawskie).

Środowisko przyrodnicze stwarza duże możliwości dla amatorów wędkarstwa. Wśród siedmiu głównych wymienia się m.in. region Drawski, który tworzy pięć jezior i dorzecze dolnej Drawy. W rzekach wpadających bezpośrednio do Bałtyku można łowić bardziej szlachetne gatunki ryb, takie jak łosoś i sandacz.

Liczne i duże kompleksy leśne, m.in. na Pojezierzu Pomorskim, obfitują w zwierzynę łowną. Oprócz występujących powszechnie zajęcy i kuropatw można tu polować na sarny, jelenie i dziki, rzadziej daniele, łosie i inne. Liczne

¹⁵ „Rocznik Statystyczny Województw” 2011, s. 530.

nadleśnictwa wraz z biurami turystycznymi organizują polowania dla turystów zagranicznych.

W Polsce istnieje ponad 30 ośrodków hodowli koni i prawie drugie tyle stadnin ogierów. Prawie we wszystkich są ośrodki jeździeckie. Do najbardziej znanych na Pomorzu Zachodnim należą ośrodki w Białym Borze, Łobzie i Nowielicach, a znacznie mniejsze istnieją też w Budzistowie, Skibnie i innych miejscowościach. Oprócz turystyki konnej w niektórych ośrodkach rozwija się hipoterapia, organizowane są konkursy skoków i ujeżdżania.

Z przedstawionych skrótowo walorów przyrodniczych, krajobrazowych i specjalnych wynika, iż obszar województwa zachodniopomorskiego należy do najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce. Stwierdzenie to jednak nie znajduje potwierdzenia w danych statystycznych, przytoczonych w tabeli 1. Okazuje się, że w porównaniu ze średnią krajową i województwami sąsiednimi Zachodniopomorskie wykazuje najmniejszy udział (21,1%) obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych. Warto tu dodać, iż w skali kraju zróżnicowanie tego wskaźnika jest ogromne i wynosi od 18,5% w województwie dolnośląskim do 64,5% w świętokrzyskim. Co więc sprawia, że Zachodniopomorskie skupia najwięcej miejsc noclegowych zbiorowego zakwaterowania spośród wszystkich szesnastu województw? Odpowiedź może być tylko jedna: zapewne przesądza o tym położenie nadmorskie i przygraniczne, długość brzegu morskiego, plaże i woda morska, duża liczba jezior sprzyjających uprawianiu różnych form turystyki, sieć placówek uzdrowiskowych i wysoka lesistość.

Oprócz wyżej opisanych, z pewnością ważną rolę odgrywa ciekawa architektura, z dużym udziałem obiektów mających średniowieczny rodowód. Za najcenniejszy zabytek uważa się gotycki kościół Najświętszej Marii Panny w Stargardzie Szczecińskim. Do bardzo interesujących należą również kościoły w Moryniu (romański), Kołobrzegu (romańsko-gotycki, pocysterski), katedry w Kamieniu Pomorskim, Kołobrzegu i Koszalinie, a także kościoły w Szczecinie, Białogardzie, Chojnie, Darłowie, Gryficach, Gryfinie, Świdwinie, Trzebiatowie.

Tabela 1

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych oraz pomniki przyrody w 2010 r.

Województwa	Powierzchnia										Pomniki przyrody
	w tys. ha	w % powierzchni ogółem	na jednego mieszkańca w m ²	parki narodowe ^a	rezerwy przyrody	parki krajobrazowe ^{ab}	obszary chronionego krajobrazu ^b	stanowiska dokumentacyjne	użytki ekologiczne	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	
Polska	10 143,1	32,4	2655	114 474,5	164 202,1	2 529 022,0	6 990 047,7	885,2	51 029,5	93 463,6	36 293
Lubuskie	543,9	38,9	5380	13 642,8	3 674,1	76 933,4	436 441,8	5,6	3 135,1	10 052,5	1 236
Pomorskie	598,1	32,7	2670	26 185,9	8 736,5	155 069,9	390 360,9	29,8	4 006,1	13 675,3	2 784
Wielkopolskie	948,4	31,8	2774	2 961,7	4 103,1	178 034,1	753 658,2	0,1	2 521,9	2 167,0	3 809
Zachodniopomorskie	482,4	21,1	2849	13 530,5	12 676,4	116 165,9	324 439,6	49,2	6 406,5	9 150,9	2 730

^a Bez otuliny.^b Bez rezerwatów i innych form ochrony przyrody położonych na ich terenie.

Źródło: „Rocznik Statystyczny Województw” 2011, s. 196–197.

Średniowieczne budownictwo świeckie reprezentują liczne zamki, dwory i pałace. Murowane zamki, budowane przez książąt, biskupów, zakony, rycerzy lub możnych, pochodzą głównie z XIII i XIV w. Najbardziej znane, odwiedzane i podziwiane znajdują się w Darłowie, Płotach, Połczynie-Zdroju, Szczecinie, Szczecinku, Świdwinie i Złocieńcu. Niektóre powstały nieco później, np. okazały zamek rycerski w Krażu koło Polanowa. W wielu wypadkach zachowały się jedynie ruiny, które przypominają jednak ciekawe historie i często pełnią współcześnie określone funkcje. Na uwagę zasługują ruiny w Człopie, Dobrej, Karlinie, Koszalinie, Mirosławcu, Moryniu, Starym Drawsku („Drahim”), Tucznie.

Na terenie województwa istnieją setki pałaców, dworów lub zespołów dworsko-parkowych. Warto tu wymienić następujące: Dworek, Drzonowo, Dołgie, Karcino, Myślino, Lekowo, Dąbrowę, Nosibady, Rybokarty, Strzykocin, Słonowice, Zarańsko, Garbno, Naclaw, Kłanino, Strzekęcin, Zegrze, Biesiekierz, Kraśnik, Parnowo, Rymań, Budzistowo, Bierzwnicę.

Pośród wielu innych zabytków na uwagę zasługują gotyckie i późniejsze ratusze, np. w Szczecinie, Chojnie, Kołobrzegu, Stargardzie Szczecińskim. W niektórych miastach (Szczecin, Stargard Szczeciński i in.) zachowały się kamienice mieszczańskie. W wielu ośrodkach miejskich, np. w Szczecinie, Stargardzie Szczecińskim, Chojnie, Gryficach, Koszalinie, Pyrzycach, Trzebiatowie, przetrwały fragmenty murów obronnych. Na wybrzeżu ciekawość wzbudzają stale latarnie morskie w Świnoujściu, Kołobrzegu, Gąskach, Jarosławcu.

Uwagę turystów przyciągają też muzea. Największą tego typu placówką jest Muzeum Narodowe w Szczecinie. Ciekawe zbiory posiadają: Muzeum Okręgowe w Koszalinie, Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, muzea regionalne w Stargardzie Szczecińskim, Szczecinku, Darłowie i Wolinie. W Gryficach znajduje się Skansen Kolei Wąskotorowej.

Zanim przejdziemy do charakterystyki bazy noclegowej, warto nieco uwagi poświęcić sieci komunikacyjnej. Jest ona jednym z ważniejszych elementów zagospodarowania, a jednocześnie istotnym czynnikiem rozwoju ruchu turystycznego, gdyż przesądza o dostępności poszczególnych ośrodków. Zarówno sieć dróg różnego typu, jak i liczba środków transportu w regionie są nieźle rozwinięte. Województwo jest ważnym obszarem tranzytowym. Najważniejsze linie kolejowe łączą Szczecin z Katowicami, Warszawą, Gdańskiem, Białymstokiem i innymi ośrodkami w kraju i za granicą (np. z Berlinem). Nieco gorsze połączenia mają Koszalin i Kołobrzeg, zwłaszcza po sezonie turystycznym. Główne

i ważniejsze węzły kolejowe to Szczecin i Stargard Szczeciński oraz Białogard i Szczecinek. Uwagi krytyczne budzi likwidacja wielu połączeń lokalnych.

Przez województwo przebiegają ważne drogi międzynarodowe, m.in. Berlin–Gdańsk (i dalej Królewiec), z odcinkiem autostrady od przejścia granicznego w Kołbaskowie do Szczecina, oraz Świnoujście–Jelenia Góra (i dalej na południe). Przez Świnoujście, mające bezpośrednie połączenie promowe z Ystad (Szwecja), wiedzie jedna z najważniejszych tras ze Skandynawii w rejon Morza Śródziemnego.

Zespół portowy Szczecin i Świnoujście należy do największych portów w Polsce. Niewielki port handlowy znajduje się również w Kołobrzegu; okresowo tę funkcję pełni także port w Darłowie. Porty i przystanie rybackie w Szczecinie, Świnoujściu, Kołobrzegu, Darłowie, ale też w mniejszych miejscowościach, takich jak Dźwirzyno, Ustronie Morskie, Sarbinowo, Mielno-Unieście i inne, przyciągają turystów – smakoszy świeżych ryb. Do różnych celów wykorzystywany jest szlak wodny na Odrze. Port lotniczy na potrzeby aglomeracji szczecińskiej usytuowany jest w Goleniowie. Na potrzeby Koszalina i całego obszaru Pomorza Środkowego planuje się ponowne uruchomienie portu lotniczego w Zegrzu Pomorskim, a na lokalne potrzeby Kołobrzegu – portu w Bagiczu.

Baza noclegowa zbiorowego zakwaterowania

Stan i faktyczne wykorzystanie turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania jest przedmiotem stałego badania statystycznego prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny. Niezbędne informacje pozyskiwane są za pośrednictwem sprawozdań składanych w poszczególnych miesiącach (formularz KT-1). Badanie obejmuje 18 rodzajów obiektów. Gromadzone w ten sposób dane są corocznie publikowane w wydawnictwie *Turystyka* z serii „Informacje i Opracowania Statystyczne”. Informacje publikowane w tej serii stanowią główne źródło tego opracowania. Podstawowe dane statystyczne zestawiono w kilku tabelach.

Z danych tabeli 2 wynika, że według stanu na 31 lipca 1999 r. w Polsce było ogółem 770,4 tys. miejsc noclegowych. Województwo zachodniopomorskie skupiło wówczas 144,6 tys. miejsc, tj. niemal jedną piątą tej liczby (dokładnie 18,8%), i zajmowało pierwsze miejsce w kraju. Kolejne dwie pozycje zajmowały wówczas województwa pomorskie i wielkopolskie¹⁶.

¹⁶ „Rocznik Statystyczny Województw” 1999, s. 107.

Tabela 2

Obiekty i miejsca noclegowe turystyki (stan na 31 lipca)

Lata	Polska		Zachodniopomorskie	
	obiekty turystyczne	miejsca noclegowe (w tys.)	obiekty turystyczne	miejsca noclegowe (w tys.)
1999	13 546	770,4	1932	144,6
2000	7 818	651,7	1183	130,4
2001	7 613	630,0	1051	116,7
2002	7 050	595,1	1011	113,3
2003	7 116	596,5	1011	121,3
2004	6 972	584,6	914	108,3
2005	6 723	569,9	840	105,2
2006	6 694	574,6	850	108,8
2007	6 718	582,1	842	109,0
2008	6 857	597,0	840	107,8
2009	6 992	606,5	839	109,5
2010	7 206	610,1	816	106,5
2011	7 039	606,2	845	106,7
1999 = 100	52,0	78,7	43,7	73,8

Źródło: E.Z. Zdrojewski, M. Guzińska, *Rola Zachodniopomorskiego w zagospodarowaniu turystycznym kraju*, w: *Marketing terytorialny – konkurencyjność regionów, przedsiębiorstwa a ochrona środowiska*, red. W. Deluga, J. Dyczkowska, Koszalin 2011, s. 146; *Turystyka w 2010 r.*, Szczecin 2011, s. 2; *Turystyka w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 72, 74.

W kilku kolejnych latach zarówno w regionie zachodniopomorskim, jak i w skali całego kraju notowano ubytki miejsc noclegowych (z wyjątkiem 2003 r.). Zachodniopomorskie jednak stale utrzymywało swoją czołową pozycję. Dopiero w 2007 r. i kilku następnych latach zaobserwowano pewien wzrost ogólnej liczby miejsc noclegowych. Jednakże w 2011 r. w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania ponownie ubyło miejsc noclegowych (o 3,9 tys.), chociaż nie dotyczyło to Zachodniopomorskiego.

Do 2011 r. włącznie nie został osiągnięty poziom bazy noclegowej z 1999 r. Jeśli dane z 1999 r. przyjmiemy za 100, to w 2011 r. obiekty turystyczne w Polsce stanowiły 52,0% (w Zachodniopomorskiem tylko 43,7%), a miejsca noclegowe odpowiednio 78,7% i 73,8%.

Ograniczając potencjał turystyczny do liczby miejsc noclegowych w województwie, posłużymy się dodatkowo pewnym wskaźnikiem natężenia. Przydatny okazuje się wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a, określający liczbę miejsc noclegowych w stosunku do liczby mieszkańców stałych. Analiza tych relacji wykazała, że Zachodniopomorskie uzyskało najwyższą wartość w skali całej Polski (6,3), przy średniej krajowej wynoszącej 1,6¹⁷. Warto tu dodać, iż województwo pomorskie, zajmujące pod tym względem drugie miejsce w kraju, uzyskało wskaźnik 3,5, a cztery inne województwa (lubuskie, łódzkie, mazowieckie i opolskie), w których odnotowano najniższy poziom wskaźnika – wykazały jedynie 0,8.

Mniej korzystnie przedstawia się sytuacja Zachodniopomorskiego pod względem udziału całorocznej bazy noclegowej. O ile średnio w całej Polsce miejsca noclegowe wykorzystywane przez cały rok stanowiły 67,9%, o tyle w województwie zachodniopomorskim tylko 42,9%¹⁸. Te niższe wskaźniki są poniekąd zrozumiałe i uzasadnione. Nad morzem ruch turystyczny w większym stopniu niż np. w górach ogranicza się do sezonu letniego. Przez cały rok funkcjonują przede wszystkim obiekty uzdrowiskowe i typu SPA, choć nie zawsze przy pełnym wykorzystaniu miejsc. Zimą część noclegowej bazy całorocznej jest dość sporadycznie wykorzystana przez organizatorów różnego typu szkoleń, konferencji i tym podobnych imprez.

Hotele, motele, pensjonaty

Znaczna część turystów, zwłaszcza zagranicznych, ceni sobie wygodny, wyższy standard wyposażenia i bogatszy pakiet usług. Tym wymogom w relatywnie największym stopniu są w stanie sprostać hotele (szczególnie te z większą liczbą gwiazdek), a także motele i pensjonaty. Dlatego m.in. w tym opracowaniu z ogólnego stanu bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania wydzielono tego typu obiekty i miejsca noclegowe (zob. tab. 3).

W latach 1999–2011 liczba hoteli w kraju systematycznie rosła i zwiększyła się o 977 obiektów, tj. o 107,8%. Nieco mniejsza była dynamika przyrostu miejsc noclegowych w hotelach. Ich liczba w tym samym czasie wzrosła do 95 tys., czyli o 103,4%.

¹⁷ *Turystyka w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 44.

¹⁸ Obliczeń dokonano na podstawie: „Mały Rocznik Statystyczny Polski” 2012, s. 283; „Rocznik Województwa Zachodniopomorskiego” 2011, s. 239.

Mniej korzystnie pod tym względem kształtowała się sytuacja w Zachodniopomorskiem, gdzie przez kilka lat liczba obiektów i miejsc noclegowych uległa zmniejszeniu i stan z 1999 r. został przekroczony dopiero w latach 2003 (miejsca) i 2006 (obiekty). W następnych latach hoteli i miejsc noclegowych przybywało. Ostatecznie w roku kończącym analizę w porównaniu z okresem wyjściowym liczba obiektów wzrosła o 34,8%, a miejsc noclegowych o 64,4%.

W tym samym okresie niekorzystne zmiany nastąpiły w liczbie moteli i pensjonatów. Szczególnie gwałtowny spadek ilościowy dotyczył obiektów i miejsc noclegowych w motelach w 2000 r. W pensjonatach znaczące ubytki odnotowano w roku następnym. W późniejszych latach brak było jednolitej tendencji: kilkakrotnie następowały minimalne wzrosty i ubytki. Na pewną poprawę wskazują dopiero dane z ostatnich dwóch lat. Ale i tak ani w regionie, ani średnio w skali całej Polski poziom z 1999 r. nie został dotychczas osiągnięty.

Kilka krytycznych uwag należy odnieść do samych hoteli, mimo iż w tej grupie obiektów nastąpiły korzystne zmiany ilościowe. Przede wszystkim zarówno w regionie, jak i w całym kraju jest ich nadal zbyt mało. Niezadowolający jest również ich stan wyposażenia, np. dość duża liczba pokoi pozbawiona jest nawet łazienki (zob. tab. 4). Ta sama uwaga dotyczy moteli i pensjonatów.

Dla wielu korzystających ważny jest również komfort wynikający z klasy hotelu. Tymczasem niewiele, bo tylko 45 obiektów w całym kraju w 2011 r., było oznaczonych pięcioma gwiazdkami (tab. 5). W województwie zachodniopomorskim dopiero w ostatnich latach pojawił się obiekt tej kategorii. Niewiele jest też obiektów i miejsc noclegowych z czterema gwiazdkami. Liczebnie przeważają obiekty średniej klasy, oznaczone trzema i dwiema gwiazdkami.

Tabela 3

Hotele, motele i pensjonaty

Lata	Hotele		Motele		Pensjonaty	
	obiekty	miejsca ^a	obiekty	miejsca ^a	obiekty	miejsca ^a
	Polska					
1999	906	91,9	130	5,8	499	22,6
2000	924	95,1	116	4,5	409	20,7
2001	966	97,9	118	4,8	307	15,4
2002	1071	109,3	120	4,4	287	13,9
2003	1155	117,1	132	4,9	260	13,3
2004	1202	122,9	116	4,5	241	11,2
2005	1231	127,5	116	4,3	238	11,0
2006	1295	133,8	109	4,1	242	11,1
2007	1370	141,1	108	4,1	250	11,1
2008	1488	155,8	106	4,1	250	11,1
2009	1634	165,6	119	4,5	274	11,8
2010	1796	176,0	123	4,6	293	12,7
2011	1883	186,9	123	4,6	289	12,6
	Zachodniopomorskie					
1999	69	6 882	15	524	53	2 143
2000	53	5 993	8	255	29	1 283
2001	50	5 516	6	225	17	797
2002	56	6 106	5	194	24	1 125
2003	56	7 058	4	222	18	743
2004	56	7 505	5	255	18	805
2005	64	7 991	6	285	19	876
2006	72	8 305	4	216	22	963
2007	77	9 383	4	221	24	1 042
2008	78	9 430	5	232	23	970
2009	87	10 389	7	399	24	1 045
2010	92	11 534	6	307	26	1 222
2011	93	11 247	6	312	26	1 329

^aMiejsca noclegowe w kraju podano w tysiącach.

Źródło: E.Z. Zdrojewski, M. Guzińska, *Rola Zachodniopomorskiego...*, s. 147; *Turystyka w 2011...*, s. 72, 74.

Tabela 4

Pokoje w obiektach hotelowych

Wyszczególnienie		Ogółem	Hotele	Motele	Pensjonaty	Inne obiekty hotelowe
		ogółem (stan na 31 lipca)				
Polska	2010	119 175	90 592	2 314	5 366	20 903
	2011	123 733	94 489	2 181	5 383	21 080
Zachodniopomorskie	2011	8 330	5 684	140	555	1 951
		w tym z łazienką (stan na 31 lipca)				
Polska	2010	113 893	88 633	2 153	5 196	17 911
	2011	118 451	93 141	2 139	5 171	18 000
Zachodniopomorskie	2011	7 857	5 444	104	509	1 800

Źródło: *Turystyka w 2011...*, s. 76.

Tabela 5

Hotele i miejsca noclegowe według kategorii

Wyszczególnienie		Hotele ogółem	Kategorie					w trakcie kategoryzacji
			*****	****	***	**	*	
		obiekty (stan na 31 lipca)						
Polska	2010	1 796	43	162	779	510	177	125
	2011	1 883	45	180	845	518	174	121
Zachodniopomorskie	2011	93	1	14	37	21	14	6
		miejsca noclegowe (stan na 31 lipca)						
Polska	2010	176 035	10 781	33 694	73 680	38 358	11 890	7 632
	2011	186 968	10 795	38 603	77 982	39 069	11 961	8 558
Zachodniopomorskie	2011	11 247	414	1 219	4 365	1 597	1 370	582

Źródło: jak w tab. 4, s. 77.

Łączny udział hoteli istniejących w województwie zachodniopomorskim w ogólnej liczbie hoteli w kraju jest niewielki, gdyż wynosi niecałe 5% (4,5%). Nieco większy odsetek, wynoszący 6%, stanowiły znajdujące się w nich miejsca noclegowe (tab. 6).

Tabela 6

Udział hoteli na Pomorzu Zachodnim w bazie hotelowej kraju w 2011 r.

Wyszczególnienie	Hotele ogółem	w tym kategorie					w trakcie kategoryzacji
		*****	****	***	**	*	
	obiekty						
Polska	1 883	45	180	845	518	174	121
Zachodniopomorskie	93	1	14	37	21	14	6
Polska = 100	4,9	2,2	7,8	4,4	4,1	8,0	5,0
	miejsca noclegowe						
Polska	186 698	10 795	38 603	77 982	39 069	11 961	5 558
Zachodniopomorskie	11 247	414	1 219	4 365	1 597	1 370	582
Polska = 100	6,0	3,8	3,2	5,6	4,1	11,5	10,5

Źródło: jak w tab. 4, s. 77; obliczenia własne.

Rozmieszczenie bazy noclegowej w powiatach

Przestrzenne zróżnicowanie walorów przyrodniczych wywarło istotny wpływ na rozmieszczenie turystycznej bazy noclegowej. Potwierdzenia tej tezy dostarczają dane zawarte w tabeli 7. Odzwierciedlają one wspomniany trójstrefowy podział geomorfologiczny.

Zgodnie z oczekiwaniami najwięcej obiektów i miejsc noclegowych dostrzegamy w powiatach nadmorskich (gryfickim, kamieńskim, kołobrzesckim, koszalińskim, sławieńskim i świnoujskim), chociaż i tu w porównaniu z 1999 r. zauważalny jest znaczny regres.

Tabela 7

Obiekty i miejsca turystyczne w powiatach województwa zachodniopomorskiego
(stan na 31 lipca)

Powiaty	1999		2004		2010	
	obiekty	miejsca	obiekty	miejsca	obiekty	miejsca
Województwo	1932	144 610	914	108 267	816	106 483
Białogard	7	402	3	172	2	160
Choszczno	14	264	9	422	6	413
Drawsko	38	2 772	29	1 969	28	3 576
Goleniów	14	434	7	264	11	512
Gryfice	322	27 896	140	16 340	131	17 374
Gryfino	38	2 308	19	1 075	15	889
Kamień Pom.	378	28 630	167	22 015	117	16 451
Kołobrzeg	423	30 086	110	17 289	128	23 343
Koszalin	211	14 588	112	14 977	90	10 738
Łobez	–	–	2	14	2	92
Myślibórz	18	755	17	562	11	621
Police	13	955	5	261	12	1 166
Pyrzyce	4	106	2	119	1	25
Sławno	171	14 138	84	13 907	69	12 186
Stargard Szczec.	43	2 187	28	1 634	18	1 099
Szczecinek	19	650	14	656	11	526
Świdwin	10	1 012	8	781	7	550
Wałcz	26	1 526	19	1 137	14	847
Miasto Koszalin	17	857	10	499	12	594
Miasto Szczecin	49	4 924	46	5 304	51	6 811
Miasto Świnoujście	117	10 120	83	8 870	80	8 510

Źródło: „Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego” 2000, s. 90; *Województwo Zachodniopomorskie*, Szczecin 2005, s. 189; *Województwo Zachodniopomorskie*, Szczecin 2011, s. 204.

W powiatach bardziej odległych od wybrzeża, takich jak pyrzycki, łobeski i białogardzki, turystyczna baza noclegowa jest bardzo skromna. Nawet ponad stutysięczny Koszalin, leżący zaledwie kilkanaście kilometrów od morza, dysponuje relatywnie słabo rozwiniętą siecią placówek turystycznych. Ale to nic dziw-

nego, gdyż na swoim przedpolu ma bardzo popularne Mielno-Unieście. Spośród powiatów położonych w południowej części województwa pozytywnie wyróżnia się jedynie drawski.

Podsumowanie

Sprzyjające warunki rozwoju turystyki w województwie zachodniopomorskim stwarza przede wszystkim jego środowisko przyrodnicze i położenie geograficzne. Są one wysoce atrakcyjne. Baza noclegowa zbiorowego zakwaterowania jest stosunkowo nieźle rozwinięta. Jednakże nie zaspokaja ona w pełni potrzeb. Zbyt wysoki jest udział procentowy sezonowych miejsc noclegowych. Inny mankament to niewątpliwie mała liczba hoteli, zwłaszcza tych o najwyższym standardzie wyposażenia. Brak konkurencji ze strony obiektów o najwyższych liczbach gwiazdek sprzyja zawyżaniu opłat za noclegi.

Z tych konstatacji wynikają określone zadania dla branży turystycznej i samorządu terytorialnego. Dostrzegalna jest nie tylko potrzeba zwiększania bazy noclegowej w ogóle, lecz przede wszystkim niezbędna jest zmiana jej struktury. Konieczne jest zwiększenie liczby obiektów i miejsc noclegowych o podwyższonym standardzie wyposażenia oraz rozszerzenie i podniesienie jakości usług turystycznych. Nieustannie trzeba dbać o możliwie najlepsze zaspokojenie różnorodnych wymogów turystów krajowych i zagranicznych. Nie zaniedbując potrzeb wybrzeża, warto zadbać o rozwój bazy na obszarze pojezierzy. Nie w pełni wykorzystuje się dotychczas możliwości (jakkolwiek ograniczone) przedłużenia sezonu turystycznego. W pasie wzniesień moreny czołowej, gdzie występują dość znaczne różnice wysokości względnych, warto podjąć próby rozwoju sportów zimowych. Należy wyrazić nadzieję, że przynajmniej w pewnej części sugestie te zostaną spełnione w perspektywie najbliższych lat.

Bibliografia

- Bochiński J., Zawadzki J., *Polska. Nowy podział terytorialny*, Warszawa 1999.
- Dąbrowska I., Wasilewska B., *Baza noclegowa turystyki w województwie zachodniopomorskim w latach 1998–2000*, Szczecin 2001.
- Kaprowski W., *Geografia turystyczna*, Warszawa 2004.
- Kruczek Z., Sacha S., *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Kraków 1999.
- Kruk J., *Pałace na mapie*, Koszalin–Słupsk 1997.

- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, Warszawa 2002.
- „Mały Rocznik Statystyczny Polski” 1999, 2006, 2010, 2012.
- Matusik J., Miszański J., *Polska mapa zamków 1 : 750 000*, Warszawa 1995.
- Pawłowski M., *Rozwój turystyki w województwie zachodniopomorskim w latach 1999–2010*, „Zeszyty Bałtyckie” 7 (2012).
- „Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej” 2000, 2010, 2011.
- „Rocznik Statystyczny Województw” 2000, 2002, 2005, 2010, 2011.
- „Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego” 2000, 2011.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie zachodniopomorskim do 2015*, Szczecin 2009.
- Turystyka w 2010 r.*, Szczecin 2011.
- Turystyka w 2011 r.*, Warszawa 2012.
- Wasilewska B., Konarska-Michalczyk E., *Turystyka w województwie zachodniopomorskim w latach 2001–2003*, US, Szczecin 2004.
- Województwo zachodniopomorskie w liczbach*, Szczecin 1998.
- Województwo zachodniopomorskie*, Szczecin 2005, 2011.
- Zdrojewski E.Z., *Zmiany stanu bazy noclegowej i ruchu turystyczno-wypoczynkowego na Pomorzu Zachodnim*, „Przegląd Zachodniopomorski” 1995, z. 4, s. 179–195.
- Zdrojewski E.Z., Jujka R., *Baza noclegowa turystyki w województwach nadmorskich Polski*, „Wiadomości Statystyczne” 1998, nr 10, s. 86–96.
- Zdrojewski E.Z., Zdrojewski C., *Zachodniopomorskie – województwo o największej liczbie miejsc noclegowych*, WSE, Zeszyty Naukowe, nr 5, Warszawa 2007, s. 135–145.
- Zdrojewski E.Z., Guzińska M., *Rola Zachodniopomorskiego w zagospodarowaniu turystycznym kraju*, w: *Marketing terytorialny – konkurencyjność regionów, przedsiębiorstw a ochrona środowiska*, red. W. Deluga, J. Dyczkowska, Koszalin 2011.

**THE LEADING POSITION OF WESTERN POMERANIA
IN THE NATIONWIDE TOURIST ACCOMMODATION**

SUMMARY

The article presents the West-Pomeranian Province, a region with the highest number of tourist accommodation (places to stay) (17,6%). The years 1999–2011 have been taken into consideration. The data concerning this province have been presented in comparison with the vastness and the structure of the overall Polish accommodation providers. A considerable amount of attention has been paid to the tourist values of the region.